

Θά είχα νά πῶ λίγα λόγια ἀκόμα γιά τήν ἠθική τῆς τέχνης. Ὁ κριτικός μου λέει πῶς δέν μπορεῖ νά φαντασθῇ ἕνα ἔργο ὠραῖο πού νά μὴν εἶναι μαζί καί ἠθικό. Καί μέ τήν ὑπόθεση πῶς τοῦ ἀποδίδω μιὰ μπουρζουαδική ἀντίληψη τῆς ἠθικῆς, μοῦ δίνει μερικές ἐξηγήσεις πού θάτανε καί περιττές. Κ' ἐγὼ προσθέτω πῶς κάθε ἔργο ὠραῖο εἶναι καί ἀναγκαστικά ἠθικό, ἀκριβῶς ἀπ' τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφίᾳς του. Νά καί μιὰ διαφωνία πού μοιάζει συμφωνία.

Ὁ κριτικός μου τελειώνει μέ μιάν ἀποτροπίαση γιά μερικά πρόσωπα δραματικά, πού δέν ἀνταποκρίνονται στὰ ἰδανικά τῶν κοινωνικῶν ἀνθρώπων, πού προκρίνει κι' ἀγαπᾷ. Δέν ὑποθέτω πῶς ὁ κριτικός μου στήν ἀντίληψή του αὐτή δίνει γενικώτερη σημασία, ἀπ' τήν προσωπική του ἐκτίμηση. Κάθε ἄνθρωπος πού ζῇ, χαίρεται, ὑποφέρει, πολεμᾷ καί πεθαίνει μέ τὸ φυσικό του καί μέ τήν ἰδιοσυγκρασία του, ἔχει τὸ δικαίωμα νά ζήσει στὸν κόσμον τῆς τέχνης, ὅπως ζῇ καί στὸν πραγματικό κόσμον. Κάθε πόνος ἀνθρώπινος καί κάθε ἀνθρώπινη χαρὰ εἶναι δεκτὴ στὰ Ἡλύσια τῆς τέχνης. Κάθε ζῶντα γιὰ ἀδύνατη, ἥρωική γιὰ λιγόψυχη, ροδοκόκινη ἀπὸ ὑγεία γιὰ χλωμὴ ἀπ' τὴν ἀρρώστεια, ἔχει τὸ ἐλεύθερον νά καθρεφτιστῇ στὴ μαγικὴ λίμνη πού ἀπλόνει κάτω τῆς ἡ ψυχῇ τοῦ ποιητῆ. Σκοπὸς τῆς τέχνης δέν εἶναι νά δώσῃ οὔτε πρόσωπα γιὰ μίμηση, οὔτε παραδείγματα γιὰ διδασκαλία. Μὲ τίτιο μέτρο τὰ ἐννέα δέκατα ἀπ' τὰριστουρήματα τῆς τέχνης ἔπρεπε νά παραδοθῶναι στὴ φωτιά. Κι' ἀπὸ τὸ ὁλοκαύτωμα αὐτὸ δέν ξέρω ἂν θά εἶχε νά κερδίσῃ γιὰ νά χάσῃ ὁ κόσμος.

Ἀποχαριετώντας τὸν φίλον καί κριτικόν μου θέλω νά πιστέψῃ πῶς ξεχνῶ ἐλπίδα τὸ δικό μου ἔργο. Θέλησα μονάχα νά δώσω μερικά ἄρθρα ἀπ' τὸ αἰσθητικόν μου credo. Ἐχῶ ὅλη τὴν ἀνεξιθρησκεία γιὰ τὰ δόγματα τῶν ἄλλων. Ὁ κόσμος εἶναι μεγάλος καί γιὰ τίς ἰδέες τίς δικές μου καί γιὰ τίς ἰδέες τοῦ κριτικοῦ μου. Θά ἤθελα μόνο—ἂν μοῦ τὸ συχωροῦσε ὁ ἀγαπητός μου φίλος—νά τοῦ ἐπαναλάβω τὰ λόγια πού εἶπε ὁ Ἀμλέτος στὸν γερό—Πολώνιο. Ὁ Βασιλικὸς εἶναι ποιητής. Ἐχει κι' αὐτὸς μιὰ κόρη ὁμορφῇ, τὴν τέχνην του. Ἀν λοιπὸν ἡ κόρη του εἶναι ὁμορφῇ καί τίμια, ἂς τὴ συμβουλέψῃ νά

μὴν ἀφίνει τὴν ὁμορφάδα τῆς νύχης πολλὰ νταραβέ-
ρια μέ τὴν τιμιότητά της.

ΠΑΥΛΟΣ NIPBANAS

Σ. Ν. Τὸ παραπάνω ἄρθρον, δοσμένο ἀπὸ καιρὸ στὸ «Νουμά» δέν μπῆκε ὡς τώρα ἀπὸ πληθώρα ὕλης. Στὸ γενικὸ χαραχτήρα πού πῆρε ἡ συζήτηση ἀνάμεσα στοὺς συνεργάτες μας, θαρροῦμε πῶς δὲ βλάφτει ἡ ἀργοπορία.

ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Τὸ γυρισμό σου καρτερῶ
σὰ σκλαβωμένο, ἄγριο χελιδόνι
πού σις χινοπωριάτικες
πνοὲς ζητεῖ νά χαιρετίσῃ
ὄχι τὴ μοῦρα πού γοργῇ
μέ τὸ χεῖμῶνα ταῖρι της, σιμώνει
μὰ κάποιαν ἀνοιξή κρυφῇ,
πού ἀνθεῖ στὴν πεθαμένη δύση.

ΕΣΠΕΡΙΤΗΣ

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Ο ΜΕΛΙΣΣΗΣ

Εἶναι τὸ τζάμι παλαιόν, καί εἶναι ἀπάνουδες ξεσηκωμένα ἀπὸ χέρι τεχνίτη πού θά σκόλιζε στὸ δάσο τὰ κέδρινα κανάτια, δυὸ γεράκια. Φαντάζοντε πῶς μάχονται, μέ τὰ φτερά ὀπλωμένα καί νυχτοπαλεύοντες. Ἀχνίζει πάντα ἐδῶ, ἡ μουσικὴ ἀπὸ χορταρίσιον ἄχνα πνοῇ τοῦ σπιτιοῦ, καί τ' ἄχνα ἀναμοδεύονται θησανρωμένα στὸ ἀνάσασμα τοῦ βωδιοῦ. Σιγαλεμένη ζωὴ σκέπεται ἀπὸ τίς ἀραδιαστὲς καλαμωτὲς ὅθι ἀνασταίνεται καί ζεῖ καί βασιλεύει τὸ κουκούλι, σὲ κυματισμάτα λάτρως κ' εὐτυχισμοῦ. Οἱ τράβες καί οἱ σκεποδεσιὲς φέρουνε κολλημένους σταυροὺς ἀπὸ λαμπαδίσια κομάτια καμωμένους, δείχνοντας καί σημαδεύοντας τὰ ἐνκέλαια τῆς γενιᾶς, ὡς τὸ στεγνὸ τοῦτο χέρο. Ὁ γιοῦνος μέ τὰ σκουτιά στέκει ἀπανωτὸς καί πλούσιος. Ἀσημοπιστόλα, κρέμεται κάπου, φλασκιά γιὰ μπαρουτόσκαγα καπνισμένα, κ' ἕνα μάτσο ξερὸς κοκκινοσιπεριῆς. Ἀπὸ τριχούσες κρέμονται σὰ θεριῶνε τομάρια. Ἐνας ἀργαλειὸς στημένος κοντὰ ἐκεῖ φωτίζεται ἀπὸ τὸ λυχνάρι κρεμαστὸ σὲ λυχνοστάτη ψηλὴ. Ἡ Διαμαντούλα ὑφαίνει

πανὶ πολύνκρουστο, πού ξεδιπλώνεται σ' ὀργιὰς ζω-
τανεύοντας σὲ παρδαλὲς χρωματιστὲς μιὰ χαρὰ τοῦ
σπιτιοῦ, ὅσῳν καλοπροαίρετο στολίδι. Τὸ βώδι μαν-
ρολογαίε παρήμερα, ἐκεῖ πού σώνει ἡ πατωμένη με-
ριά τοῦ σπιτιοῦ, καί πότε-πότε ρήχνει φύσημα βαρὺ
πού τὸ χνάτο του φτάνει καί φουσαίει τὴ Διαμαντούλα
ξεστὸ καί μυρισμένο, καί σεῖ τὰ γνέματα. Καί πότε-
πότε μεγαλόντο γητεύει τὴ σαῖτα καί σταματᾷ στὰ
χέρια της, μέ τὰ ματιάσματά του. Ἀποσπεροῦ μιὰ
θεοική ματιὰ ἀγκαλιάζει τὸ σπῖτι, καί φωτίζει τὴ
Διαμαντούλα. Ἡ γρηὰ φαίνεται στὴ γωνιά, διπλω-
μένη σὲ σαῖσματα καί χράμια, νά κοιμᾷται ἀκουμ-
πώντας τὸ κεφάλι σὲ ψηλὴ προσκεφαλὰδα. Μὰ κά-
ποτε σείεται καί φαίνεται πῶς ταράζει τὴ Διαμαν-
τούλα γιὰ νά ἰδῇ γιὰτὶ στομάτησε τὸ ὑφάσιμο. Τότες
καί τὸ βώδι σαλεύει, γυρίζει τὸ κεφάλι, τηρᾷ κατὰ
τὴ μεριά τῆς γρηᾶς γιὰ λίγο, κιὰπὲ ξαναβυθίζεται,
σὲ μεγαλόντῃ σκέψη. Ἡ Διαμαντούλα στέκει συλλοι-
σμένη καί σὰ ν' ἀκουμαίνεται. Τραγοῦδι πέφτει
στὸν ἀέρα κομματιαστὸ καί πάσκει νᾶρθε ὡς μέ τὸ
σπῖτι τριγυρνώντας, στὸ ἀγαθὸ του ἀραξοβόλι, ὅσῳν
ἀνεμόσυρτο κελάϊδεμα. Τὸ ἀνάσασμα τοῦ βωδιοῦ ἀ-
χνίζει στὸ φῶς τοῦ λυχνarioῦ πού πέφτει θαμπὸ κα-
ταπάνου του, κ' ὁ καπνὸς τῆς φωτιᾶς δέν ἀνακατῶ-
νεται νά τὸ θολώσει. Ἀκουμαίνεται τηρᾷοντας πρῶ-
τα ψηλάθε, μέ σηκωμένα τὰ μάτια ὅσα σὲ προσευ-
κὴ, κιὰπὲ τὰ χαμηλώνει σιγὰ-σιγὰ σὰ νά φοβάται
πῶς ὁ ἡχὸς βγαίνει ἀπὸ τὰ χτένια τοῦ ἀργαλειοῦ ἢ
τοῦ μετοξοσκουληκιοῦ τὸ σάλεμα στὰ μουρόφυλλα.
Ξάφνον τὸ βώδι σὺν δνειριασμένο μέσα στὴ βουβα-
μάρα μουκάνισμα θλιμμένο ἀφίνει. Ὑστερα τηρᾷ
πρὸς τὴ Διαμαντούλα περισκερτα καί νοητικά, σὰ
νά τὴν κρᾷζει σὲ ἀνταμομίλημα βαδιό. Κεῖνη τρο-
μασμένη γυρίζει καί τοῦ λέει : Μελίσση, Μελίσση !
καί ἡ φωνὴ τῆς τρέμει ἀλλαγμένη. Ἡ γρηὰ μάνα
σαλεύεται, κυτᾷ τὴ Διαμαντούλα, κ' ὕστερα τὸ βώ-
δι, χαμογελάει πικραμένα, καί ξαναπέφτει στὸ συλ-
λοῖσμό της μουρμουρίζοντας :

«Βλογημένο ζῶ πού δέν κλείνεις τὰ μάτια ποτὲ
σου...Τί ν' ἀπεικάζει τάχα στὰ συλλοικὰ του...
Ἐχει καί φρένα καί πνοὴν ἀνθρώπινη...»

Ἡ Διαμαντούλα : —κοιτάζοντας πάντα τὸ Με-
λίσση στὰ μάτια καί ζυγόνοντας τονε καλλίτερα—
Μιὰ λουρίδα ὀγρή...κατι σὺν κοκκινόμπλαθῃ χα-
ραμὰ φαίνεται στὸ κορμί του... — Ὑστερα τονὲ
χαϊδολογᾷ καί ἀγγίζει τὴ μεριά πού ἀγγίζει ἡ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ^{*)}

§ 8

Σουλιῶτες κι' Ἀρβανιτισμοί.

Τὸ περίλαμπρον μνημεῖον πού τοὺς ἀξίζει τοὺς Σουλιῶτες δὲ στήθηκε ἀκόμα μέσα στὴν Πρωτεύου-
σα τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἴσως θά στήθῃ ὅσα λεί-
φουν μερικοὶ πού καμώνονται πῶς εἶναι πρωτο-
στάτες καί λαμπαδηφόροι του, ὅμως τῶχουνε γιὰ
καταφρόνιον ν' ἀκούσουν πῶς συγγενεύουνε μ' Ἀρβα-
νιτῆδες, μάλιστα ὅταν εἶναι Ἡπειρώτες, πού Ἡ-
πειρώτης δὲ γίνεται νά ὑπάρχῃ δίχως τὴν ἀρβανί-
τικὴ αὐτὴ συχρωματωσιά, τὴν καθιερωμένη καί τὴ
σφραγισμένη ἀπὸ τὸν ἥρωισμό τῶ μισοαρβανιτῆδων
τοῦ Σουλίου. Ὡς τόσο ἐκεῖνοι οἱ μερικοί, πού, νά

ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δέν ἀρνιούνται τὸ Σουλιώτικο
τὸν ἥρωισμό, ὅταν ὅμως τοὺς ὀνομάσῃς κι αὐτοὺς
ὄχι μισούς, μὰ ὡς εἶναι κ' ἕνα τέταρτον Ἀρβανίτες,
τὸ σκιαζονται. Τέτοια εἶναι τὰ δικὰ μας, ὡς καί
τὰ πῖο ἱερά. Στὴν ἀπανωσιά, καί πάντα μπερδε-
μένα. Ὁ Σουλιώτης, πού εἶναι ἥρωας, δέν πειράζει
καί νά τὸν πῇς Ἀρβανίτη. Ἐμεῖς ὅμως, πού ὁ ἡ-
ρωϊσμός μας ἀκόμα δὲ δοκιμάστηκε, δὲ σφύρει νά
τὸν κολῶμε ἀπάνω μας τὸν ἀρβανιτισμό, παρὰ καλ-
λίτερα νά λεγόμεστε καθαροὶ Ἕλληνες, ταπεινώ-
νοντας ἑτοί, καί μέσα στὸ νοῦ μας καί στὸν ἔξω
κόσμον, ἕνα στοιχεῖον πού ἡ ἱστορία μας τὰ πόδειξε
πῶς εἶναι τὰ φροδύαλα τοῦ Νέου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Αὐτὲς τίς παρατήρησεις δὲ θά τίς ἔκαμνα ἂν δέν
ἔδωπα τίς προάλλες ἐπίσημη διακοίνωση τοῦ Ἡ-
πειρώτη Γραμματέα τῆς Ἑταιρίας «Ὁ Ἑλλη-
νισμὸς» νά διαμαρτυρεῖται πού ὁ κ. Γεννάδιος ὁ-
νόμασε τοὺς Ἡπειρώτες Ἀρβανίτες, καί πρῶτον τὸν
ἑαυτὸν τοῦ ὁ ἄνθρωπος. Ἐτοί τονὲ φαντάστηκε ὁ
Γραμματέας τὸν Ἑλληνισμό. Ἀκαδημαϊκὸν πρᾶμα,
κι ὄχι ἀληθινόν.

Ὅμως εἶναι πολὺ παρηγορητικὸ νά βλέπουμε
ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὄχι μονάχα τὸ Γεννάδιον, πού
μὰ τὴν ἀλήθεια τιμὴ του, μ' ὅλο του τὸ δασκαλι-

σμὸ νά νοιώθῃ μέσα του τέτοια σημαντικὴ ἀλήθεια,
μὰ καί δυὸ ἄλλους κορυφαίους μας, πού μ' ἀκόμα
πῖο πραχτικὸ καί πῖο ανεξάρτητον μάτι συνηθίζουν
νά κοιτάζοντε τὰ ἔθνη καί τὸν Ἡπειρώτη τὸν
Ἀλέξαντρο Πάλλη, πού πρῶτος τὸ φώναξε, κ' εὖ-
καιρία δέν ἀφίνει νά μὴν τὸ ξαναφωνάξῃ πῶς εἶναι
Ἀρβανίτης, πού ὑπογράφεται Ἀρβανίτης, πού ὡς
καί ζουγραφίστηκε φορώντας Ἀρβανιτικὴ φορεσιά,
μέ τάντρίκι ἐκεῖνο θάρρος πού ριζώνει καί στεριώ-
νει τίς μεγάλες ἰδέες καί τίς κάνει ἐθνικές,—καί τὸ
μεγάλον μας τὸ φωτοδότη ἀπὸ τὸ Παρίσι, πού τὸ
κάτω κάτω σ' αὐτόνα χρωσταῖμε ὅση ἀλήθεια μπο-
ροῦμε καί βλέπουμε σὲ πολλὰ ἔθνη καί σήμερα,
κι ὅσα ψεύτικα μας εἶδωλα τσακίζουμε. Πολλὲς φορές
λοιπὸν τηρῶντας τον κι ἀκούγοντάς τον αὐτὸν τὸν ἄν-
θρωπον, πολλὲς φορές ἐρευνώντας τὴν ψυχὴν του, καί
ξανοίγοντας ἐκεῖ μέσα ἀπέραντη ἀγάπη τῆς ἀλή-
θειας, ἀπέραντη γενικὴ ἀγάπη, ἀδάμαστη θέληση
καί δύναμη νά ἐφαρμώξῃ τίς φωτερὲς του ἰδέες, συλ-
λογίστηκα πῶς καί μέρος μονάχα νά κληρονόμησε
ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες προγόνους του, πάλε μεγάλη ἡ
δόξα τοῦ Ἀρβανιτισμοῦ.

Εἶναι καιρὸς νά τὴν ξετινάξουμε κι αὐτὴ τὴν
ἐλσεινὴ πρόληψη μαζί μέ τίς ἄλλες. Καιρὸς νά τοὺς

^{*)} Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 281.